

**LEHÇELER ARASI AKTARMALARDA YALANCI EŞ DEĞERLER
SORUNU**
**(TÜRKİYE TÜRKÇESİ-ÖZBEK TÜRKÇESİ-YENİ UYGUR
TÜRKÇESİ FİİL ÖRNEĞİ)***

*Hanife ALKAN**

ÖZET

Türk dili, geçmişten bugüne, çeşitli dil içi nedenlerin yanı sıra, bazı tarihi ve siyasi sebeplerle de birbirinden farklı lehçelere ayrılmıştır. Bu lehçeler buldukları gruplara göre bazı yönlerden birbirleriyle benzerlik gösterirken bazı yönlerden de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Lehçelerin söz varlığı, bu bakımdan dikkate değerdir. Bazı lehçeler, söz varlığı bakımından büyük oranda örtüştüğü halde bazıları bu konuda çok az ortaklık gösterir. Bunu belirleyen en büyük etken, lehçelerin aynı grupta yer alıp almadıklarıdır.

Ülkemizde özellikle 90'lı yılların ortalarından itibaren aktarma faaliyetlerinin hız kazanması, diğer lehçelerin söz varlıklarının tanınmasını sağlamıştır. Bu aktarma faaliyetleri bir yandan da çeşitli aktarma problemlerini beraberinde getirmiştir. Bu problemlerin başında, lehçelerdeki *yalancı eş değerli kelimelerin* aktarılması gelmektedir. Bu kelimeler, aktarıcılar için bir tuzak olagelmıştır.

Bu çalışmada Güneydoğu lehçe grubuna giren Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinin söz varlığında yer alan yalancı eş değerli fiiller üzerinde durulmuş; bu lehçeler ile Türkiye Türkçesi yazı dili arasında yalancı eş değerli fiiller tespit edilmiş ve anlam farklarına dikkat çekilmiştir. Bu farklılıkların çok anlamlılık, anlam genişlemesi, eş seslilik gibi anlambilimsel olayların etkisiyle meydana geldiği anlaşılmıştır. Sözü edilen lehçelerde fiillerin anlamlarının aşağı yukarı aynı olduğu; ancak Türkiye Türkçesinde bu fiillerin bazılarının anlam değişikliğine uğradıkları, bazılarınınnsa zaten farklı köklerden gelen ve dolayısıyla farklı anlamlar taşıyan fiiller oldukları dikkat çekmektedir. Bu çalışmayla söz konusu lehçelerden yapılan çevirilerde faydalı olunacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk lehçeleri, Özbek Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Yalancı eş değerli fiiller.

* Bu makale Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü ve Tarih Bölümü işbirliği ile 13-15 Ekim 2010 tarihinde gerçekleşen "Uluslararası Zeki Velidi Togan ve Türk Kültürü Bilgi Şöleni"nde sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

* Arş. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hanifealkan_24@hotmail.com

**CHALLENGE OF FALSE EQUIVALANCE BETWEEN DIALECTS
(VERB SAMPLE OF TURKEY TURKISH-UZBEK TURKISH-
MODERN UIGHUR TURKISH)**

ABSTRACT

The Turkish language has been divided into different dialects because of some historical and political reasons as well as various language-internal reasons from past to present. While these dialects are similar to each other in some ways, they are also different from each other in some ways. Vocabulary of dialects is noteworthy in this regard. Although some dialects match up substantially with each other in terms of vocabulary, other dialects match up slightly. The most important factor in determining this is if dialects are taking place in the same group or not.

In our country, especially since the mid-90s, acceleration of translation activities' has caused recognition of other dialects' vocabularies. On the other hand these translation activities have brought with various translation problems too. Translation of false friends is at the top of these problems. These false equivalence words are used to being trap for transmitters.

This study is focused on false equivalence verbs in vocabularies of Uzbek and Modern Uighur Turkish which are taken place in south-eastern dialect group; between these dialects and Turkey Turkish written language, false equivalence verbs have been identified and has been focused on meaning differences. During this classification, it has been understood that these differences have happened as a result of various meaning matters such as synonymy, homonymy, polysemy. In Uzbek and Modern Uighur Turkish it has been seen that meanings of verbs are similar; but in Turkey Turkish some of these verbs have had different meanings in time, some of them have already come from different roots and therefore have different meanings. Through this study, it is hoped that it will be useful in translation studies from these dialects.

Key Words: Turkish dialects, Uzbek Turkish, Modern Uighur Turkish, Turkey Turkish, Verbs of false friends.

I. Giriş

Türk dili yüzyıllar boyunca dünyanın değişik coğrafyalarında ve kültür merkezlerinde konuşula gelmiş en eski dillerden biridir. Tarihi süreç içinde bu dil, Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesi olmak üzere iki ana kola ayrılmış ve bu temel yazı dilleri XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarına kadar kullanılmıştır. Ancak daha sonra özellikle Rusya, kendi hâkimiyeti altında bulunan Türk topraklarını çeşitli sınırlara ayırmış, bu sınırlardaki Türk topluluklarının her birine birbirinden bazı yönlerden ayrılan alfabeler kabul ettirmiştir. Türk dilinin bu şekilde kollara ayrılmasıyla yirmiden fazla Türk lehçesi oluşmuş, her bir Türk lehçesinin söz varlığı farklılaşmış

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012*

ve Türk lehçeleri arasında anlaşılabilirlik oranı da azalmıştır. Aynı gruba dâhil olan lehçelerin söz varlıkları kısmen örtüşürken aynı gruba dâhil olmayan lehçelerin söz varlıkları çok daha az oranda birbirleriyle örtüşür hale gelmiştir. Lehçeler arası bu ayrılıklar, günümüze kadar artarak devam etmiş ve edebiyat, sanat, bilim alanlarında iletişim kopukluğu gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren Rusya'nın Türk dünyası üzerindeki etkisinin azalmaya başlamasıyla birlikte Türk dünyası yakınlaşmış, topluluklar arası kültür alışverişi geçmişe oranla artmıştır. Türk toplulukları arasındaki bu yakınlaşma lehçeler arası aktarma faaliyetlerine de hız kazandırmıştır. Diğer yandan bu faaliyetler aktarma problemlerini de beraberinde getirmiştir.

Bir dildeki belli bir parçada bulunan anlamın başka bir dilde, belli bir parçada yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde girişilen dilsel aktarma işlemine “çeviri” ya da “aktarma” denir (Başkan 1978, 27). Aktarmadaki amaç, kaynak dilde oluşturulan iletişimsel etkinin aynısının hedef dilde oluşturulmasıdır.

II. Yalancı Eş Değer (İng. *false friends*, Alm. *falscher freunds*, Fr. *faux amis*, İt. *falso amicos*, İsp. *false amigos*, Rus. *lazni druzya perevodçika*)

Yalancı eş değer kavramının daha iyi anlaşılması için öncelikle dil öğreniminde önemli bir yere sahip olan *eş değer* kavramının neyi ifade ettiğini ortaya koyalım: “Kelime eş değerliği, iki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirlerine ‘kavram alanı’ bakımından denk olma durumudur” (Uğurlu 2004, 19). Türk lehçeleri arasındaki eş değer kelimeler, üç bölüme ayrılabilir:

1. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede bir kelime eş değer olabilir.
2. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede birden fazla kelime eş değer olabilir.
3. Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede hiçbir kelime eş değer olmayabilir (Uğurlu 2004, 23-24).

Her iki lehçede görünüşte aynı, anlamca farklı olan kelimelere *yalancı eş değerli kelimeler* denir. Yalancı eş değerlilik kavramının literatürde *sahte karşılıklar*, *sözde denkteşler*, *tam yalancı eş değer kelimeler*, *sahte tanış*, *biçimdeş sözcükler*, *biçimsel eşteş sözcükler*, *yalancı eşteş*, *yanıltıcı eşteş*, *yalancı eşdeğerlik*, *yanlış arkadaş* ve *aldatıcı kelimeler* gibi başka terimlerle de karşılandığı görülmektedir.

Yalancı eşdeğerlilik, ortak söz varlığı ve yapı ortaklıkları bulunan lehçelerde yalnızca kelimelerde değil; eklerde, seslerde ve kelime gruplarında da görülmektedir. Kelime düzeyinde yalancı eş değerlilik; tam yalancı eş değerlilik ve kısmî yalancı eş değerlilik olmak üzere iki grupta incelenebilir. Tam yalancı eş değerlilik, kaynak lehçe ve hedef lehçe arası düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen; fakat kullanım alanı veya görevi bakımından hiç örtüşmeyen yapılarıdır (Karadoğan 2004, 1599-1600). Kısmî yalancı eş değerlilik ise kullanım alanları kısmî oranda örtüşen, bazı durumlarda aynı, bazı durumlarda farklı olan yapılarıdır (Karadoğan 2004, 1597-1598). Tam yalancı eş değerli kelime çiftlerinde ilk anlamdan itibaren bir uyumsuzluk söz konusudur. Kısmî yalancı eş değerli kelimelerde ise temel anlam yanında yan anlamların da incelenmesi gerekmektedir.

Türk dili uzun tarihî gelişim dönemleri içinde çeşitli kollara ayrılmış, dildeki değişme ve gelişmeler, toplumların yaşam tarzlarının aynı olmaması, farklı kültürlerin etkisi, siyasi ve idari baskılar, Türk lehçelerinin söz varlığının tam olarak örtüşmemesi sonucunu doğurmuştur. Her iki dilde Türkçe veya yabancı dillerden yazı diline giren kelimeler, bu dillerde değişik kavramlarla karşılanmış, yazı diline alınmayan kelimeler ise konuşma dilinde kalarak zamanla ilk anlamlarından farklı bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak Türk toplulukları

birbirlerini bir çırpıda anlayamaz ve okuduklarını hızlı ve seri bir biçimde düşünemez olmuşlardır (Resulov 1995, 917-918).

Yalancı eş değerli kelimeler akraba diller ve aynı dilin lehçeleri arasında eş seslilik, çok anlamlılık, anlam değişimleri gibi dilbilimsel etkilerle ve alıntı kelimelerle ortaya çıkmaktadır. Yeni anlamlar, aynı kelimenin anlamlarının zaman içinde asıl anlamlarından ayrılmalarıyla oluşmuştur. Bu farklı anlamlar, bir kelimenin bir süre başka nesnelere kurduğu benzer ve yakın ilişkiler neticesinde şekillenebilir. Her dilde birçok sözcük tek bir görev üstlenmemekte, çok anlamlı olup birden fazla anlamı yansıtmaktadır (Aksan 2007, 180,182). Anlam değişimlerinde aktarmaların yanı sıra toplumsal etkenler de önemli rol oynamaktadır. Toplumun dünya görüşündeki değişimler, kavramların da başkalaşmasına, kavramla onu yansıtan gösterge arasındaki ilişkinin silinmesine ve yeni bir bağlantı kurulmasına neden olmaktadır. Anlam değişimleri uzun yüzyıllar boyunca gerçekleşmektedir. Ancak ortak yazı dilinde gerçekleşen değişimler bir dilin lehçe ve ağızlarına kolay kolay yansımamakta, lehçe ve ağızlarda kelimenin eski anlamı yüzyıllar gibi uzun bir süre devam edebilmektedir (Aksan 2007, 216-217).

Anlam değişimleri, Eski Yunan'dan beri düşünürlerin en çok üzerinde durdukları dil konularından biri olmuştur. Birçok düşünür ve dilci zaman içinde anlamı ve görevi değişen söz konusu öğeler üzerinde durmuş, bunların değişme şekillerini ve nedenlerini araştırmıştır (Aksan 2007, 211). Anlam değişimi gösterilenle gösteren arasında kurulmuş olan bir ilişkinin az çok değişmesi sonucunda gerçekleşir ve bu değişim genellikle birbiriyle bağlantılı, birbirine yakın kavramlar arasında olmaktadır (Aksan 2007, 212). Anlam değişimlerinde ve yan anlamların gelişmesinde *benzetme*, *aktarma*, *deyim aktarması (metaphor)*, *ad aktarması (metonymy)*, *çok anlamlılık (polysemy)*, *eş anlamlılık (synonymy)*, *eş seslilik (homonymy)*, *anlam daralması (semantic restriction)*, *özelleşme (specialisation)*, *anlam genişlemesi (semantic extension)*, *genelleşme (generalization)*, *mecazlaşma (metaphor)*, *anlam iyileşmesi (meliorative)*, *anlam kötüleşmesi (pejorative)* gibi çeşitli anlam olayları rol oynamaktadır.

Temel anlam, dinleyenin ya da okuyanın zihninde beliren ilk, kesin, dolaysız ve çekirdek anlamdır (Aksan 2007, 182). Yan anlam, kelimenin temel anlamı dışında değil, onun yanında kullanıma bağlı olarak kazandığı, çeşitli duygu ve çağrışımlara yol açan yeni anlamlarıdır (Korkmaz 2003, 169). Söz konusu kelime ya da kelime öbeğinin kendi merkezi anlamının ötesinde başka anlamlar taşımasıdır. Yan anlamların oluşmasında özellikle aktarmalar etkilidir. Aktarmalar benzetmeye dayanır; insanlarla ilgili özelliklerin doğaya uygulanması sonucu oluşur ve dile yerleşip kalıplaştıktan sonra yan anlamlar oluşturup bu şekilde yaşarlar (Aksan 2007, 184,187). Mecaz anlam, bir sözcüğün bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılması, bir sözün kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde anlamlandırılmasıdır (Güncel Türkçe Sözlük).

Yabancı dil/akraba dil/lehçe metninde kelime görüldüğünde ilk olarak anlamca güçlü olan temel anlam düşünülür ve çevirmenin ya da aktarıcının bir anlık dalgınlığı, yeterli kaynağa sahip olmayışı veya tecrübesizliği gibi nedenlerle hedef dile de bu anlamıyla aktarılmaktadır. Bu da lehçeler arası aktarmalarda bilgi yitimlerine neden olmaktadır (Kocaman 1980, 91-92). Böyle bir hatanın yapılmaması için aktarma yapanlar bütün olasılıkları göz önünde bulundurmalı, kaynak lehçe ile hedef lehçenin kelime kadrosunun inceliklerini bilmeli, sıradan anlatımlar ile mecaz anlatımlar arasındaki farkı ayırt edebilmeli, yazıma renk katan mecaz anlamları tespit edip bunu hedef dile uygun karşılıkları ile aktarabilmeli, kaynak ve hedef dilin gramer kurallarına hâkim olmalıdır.

Yalancı eş değerli kelimeler konusunda yapılan çalışmalarda Çuvaş, Türkmen, Azerbaycan, Nogay, Özbek, Kazak gibi lehçelerin söz varlıkları üzerinde durulmuş, bazı Türk lehçelerinin söz varlıklarının tam olarak örtüşmediği belirtilmiş, yalancı eş değerliklerin iki dilin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

şekilce benzeyen, fakat anlam ve işlev bakımından birbirinden ayrılan unsurlar olduğu vurgulanmış, lehçeler arası aktarmalarda aksamalara neden olan yalancı eş değerli kelime ve eklere örnekler gösterilmiştir (Uğurlu 2000, 59-77; Uğurlu 2004, 20-25; Sultanzâde 2010, 166; İlker 1999, 553-559; Kirişçioğlu 2006, 21-35; Karadoğan 2004, 1591-1604; Yıldız 2009, 257-297; Resulov 1995, 916-924; Yusuf 2007, 2082-2085). Bu çalışmalarda aktarıcıların dikkat etmesi gereken noktalar üzerinde de önemle durulmuştur (Kara 2004; Kara 2009, 1056-1082; Ercilasun 1995, 91-100; Ercilasun 1992, 179-207). Bazı çalışmalarda bu kelimeler sesteş ya da kökteş kelimeler olarak değerlendirilmiştir (Kara 2004; Özkan 1999, 883-889). Yalancı eş değerli kelimelerin Türkçe ve alıntı kelimeler bağlamında değerlendirilerek bu kelimelerin Eski Türkçeyle karşılaştırıldığı; aktarma meselelerinin; “fiil kipleri”, “sıfat-fiiller” ve “zarf-fiiller” konuları üzerinden değerlendirildiği çalışmalar da bulunmaktadır (Akbaba 2007, 151-176; Alkayış 2009, 60-70).

Bu çalışmanın kapsamında, Özbek Türkçesi ve Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi yazı dili arasındaki yalancı eş değerli fiiller ele alınmış ve bu fiiller taranılan sözlüklerdeki alfabe sırasına göre verilmiştir. Çalışmanın Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli fiillerin karşılaştırıldığı bölümünde, Berdak Yusuf’un 1993 tarihli *Türkçe-Özbekçe ve Özbekçe-Türkçe Sözlük*’ünden Türkiye Türkçesi için yalancı eş değer oluşturan fiiller ve anlamları taranmıştır. Çalışmanın Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli fiillerin karşılaştırıldığı bölümünde ise Emir Necipoviç Necip’in 1995 tarihli *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*’nden yararlanılmıştır. Necipoviç’in sözlüğü dışında Tarjei Engesøth, Mahire Yakup ve Arienne Dwyer’in 2009 yılında hazırlamış olduğu *Greetings from the Teklimeken/A Handbook of Modern Uyghur* adlı kitabının arkasında bulunan Uygurca-İngilizce kelime listesi de taranmış ve bu çalışmada, Necipoviç’in çalışmasında bulunan yalancı eş değer fiiller dışında bir fiile daha rastlanmıştır.

Çalışmada, Türkiye Türkçesi yazı dili esas alınmış, ağızlardaki kullanımları ve anlamları dikkate alınmamıştır. Fiillerin Türkiye Türkçesindeki anlamlarına, Türk Dil Kurumu’nun <http://tdk.org.tr> internet sitesinde yer alan *Güncel Türkçe Sözlük*’ten ulaşılmıştır. *Güncel Türkçe Sözlük*’te çok sayıda anlama sahip bazı fiillerin her anlamı buraya dâhil edilmemiştir.

Bazı fiillerde kelime başı ve içi sesler Türkiye Türkçesine göre değişiklik göstermekte, söz konusu ses değişimleri yalancı eş değerlerin oluşmasına neden olmaktadır. Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinde kelime başı /k/ ve /t/ sesleri Türkiye Türkçesinde tonlulaşmış olarak karşımıza çıkmaktadır (Buran, Alkaya 2009, 199-200). Yeni Uygur Türkçesi ile ilgili dikkat edilmesi gereken husus Yeni Uygur alfabesinde /ı/ sesini gösteren bir işaretin olmamasıdır. Ayrıca *añli-*, *izli-*, *oyli-*, *sapli-* örneklerinde olduğu gibi birden fazla heceli kelimelerde, kelimelerin ikinci heceleri açıksa, kelimeler ek aldığı zaman /a/ ve /e/ ünlülerinin daralarak /i/’ye dönüştüğü görülmektedir (KTLS 1991, 1109). İkinci hecelerdeki /i/ sesleri ile içinde /i/ sesi bulunan ekleri alan kelimelerde de ilk hecedeki /a/ seslerinin yerini /e/ sesi almaktadır: *xeşli-*, *tépil-* (KTLS 1991, 1110). Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesi arasında tespit edilen bir diğer ses değişimine *tüy-* “*döv-*, *ez-*” fiili örnek gösterilebilir. Türkiye Türkçesindeki *döv-* “1. Tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak. 2. Çamaşır, halı vb.ni tokaç, sopa gibi şeylerle vurarak temizlemek. 3. Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek. 4. Ezmek. 5. Çırpmaq. 6. Ateşte ısıtılarak yumuşatılmış bir madeni, vurarak istenilen biçime getirmek. 7. Topa tutmak. 8. Çarpmaq, sertçe dokunmak. 9. Davul vb. çalmak, vurmak.” fiilidir. Ancak ilk ve iç sesteki değişim nedeniyle Türkiye Türkçesindeki *tüy-* “kaçmak” fiili ile yalancı eş değer oluşturmaktadır. Bazı fiillerin de ilk anlamlarının ya da yan anlamlarının tam olarak örtüşmediği görülmektedir. Bu gibi fiillerle ilgili tespitler ve açıklamalar, ilgili yerlerde dipnotlar aracılığıyla verilmiştir.

Turkish Studies

III. Yalancı Eş Değerli Fiiller

A. Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerli Fiiller

- ätä- “demek, ad vermek, adlandırmak” (TÖÖTL, 199); TT ata- “birini bir göreve getirmek, tayin etmek” (GTS).
- boşä- “1. dolu olan bir yerin boşalması. 2. birinden ya da bir şeyden kurtulmak; istifa etmek, işten çıkmak” (TÖÖTL, 214); TT boşä- “kanunlara göre eşlerin, aile ilişkisini kesmek” (GTS).
- boylä- “gözetle-, dikizlemek” (TÖÖTL, 213); TT boyla- “1. İstemeyerek bir yere gitme durumunda kalmak. 2. Düşmek. 3. Yükselmek, çıkmak. 4. Boy ve hacmine göre ayırmak” (GTS).
- yäp- “kapamak” (TÖÖTL, 226); TT yap- “1. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. 2. Olmasına yol açmak. 3. Yol almak. 4. Onarmak, tamir etmek. 5. Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek. 6. Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek. 7. Bir düşünceyi, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek” (GTS).
- yäq- “(I) Yakmak. (II) Beğenmek, hoşuna gitmek” (TÖÖTL, 227); TT yak- “(I) Kına, yakı vb.ni koymak, sürmek. (II) 1. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak. 2. Ateşle yok etmek. 3. Işık vermesini sağlamak. 4. Isı etkisiyle bozmak. 5. Keskin, sert ve ısırcı bir duyum vermek. 6. Yanıyormuş gibi bir etki yapmak” (GTS).
- izlä- “aramak” (TÖÖTL, 234); TT izle- “1. Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek. 2. Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. 3. Bir olayın gelişimini gözden geçirmek. 4. Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek. 5. Belirli bir yönde gitmek. 6. Gözlemek, incelemek. 7. Belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek. 8. Bir şeye uymak, bağlı olmak. 9. Herhangi bir olayla ilgilenmek” (GTS).
- islän- “kokmak, kokuşmak” (TÖÖTL, 237); TT islen- “isli duruma gelmek” (GTS).
- işlä- “çalışmak” (TÖÖTL, 239); TT işle- “1. Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek. 2. İnce ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak. 3. İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek. 4. Nakşetmek” (GTS).
- keliş- “1. Anlaşmak. 2. Birlikte gelmek” (TÖÖTL, 245); TT geliş- “1. Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak. 2. İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek. 3. hlk. Şişmanlamak” (GTS).
- keliştir- “barıştırmak” (TÖÖTL, 245); TT geliştir- “gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak” (GTS).
- keskinleş- “gerginleşmek, ciddileşmek” (TÖÖTL, 246); TT keskinleş- “keskin duruma gelmek” (GTS).
- küt- “beklemek” (TÖÖTL, 250); TT güt- “1. Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek. 2. mec. Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. 3. mec. Bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek” (GTS).
- märäqlän- “zevk almak” (TÖÖTL, 259); TT meraklan- “1. Kaygılanmak, üzülme, tasalanmak. 2. Bir şeyin sebebini anlamak için çaba harcamak” (GTS).
- nişänlä- “kutlamak” (TÖÖTL, 276); TT nişänla- “1. Bir çiftin evlenme işinin kararlaştığına belirti olarak parmaklarına yüzük takmak, yavuklamak. 2. Bir hedefi vurmak için silah, taş vb.ne

- belli bir doğrultu vermek. 3. Bir şeyin yerini belirtmek, işaretlemek, nişan koymak*” (GTS).
- ât- “1. Atmak, bırakmak. 2. Kurşuna dizmek, öldürmek” (TÖÖTL, 285); TT at- “1. Bir cismi bir yöne fırlatmak. 2. Bir şeyi yere doğru bırakmak. 3. Bir kimsenin ilişkisini kesmek. 4. Koymak. 5. Rastgele bir kenara koymak.” (GTS).
- âtla- “*adım atmak, adımlamak*” (TÖÖTL, 285); TT atla- “*bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak*” (GTS).
- âz- “*zayıflamak*” (TÖÖTL, 281); TT az- “1. Taşkınlıkta ileri gitmek. 2. Deniz, ırmak vb. kabarmak, taşmak. 3. Yara, hastalık etkili, tehlikeli duruma gelmek” (GTS).
- alış- “*savaşmak, mücadele etmek*” (TÖÖTL, 282); TT alış- “1. Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek. 2. Yadırgamaz duruma gelmek. 3. Uyar duruma gelmek, intibak etmek. 4. Sürekli ister olmak, bağımlılık kazanmak. 5. Bağlanmak, ısınmak. 6. Evcilleşmek, ehlileşmek. 7. Tutuşmak, yanmaya başlamak” (GTS).
- âqlâ- “1. Badana yapmak, kireçlemek. 2. Aklamak, haklı göstermek” (TÖÖTL, 286); TT akla- “*suçsuz veya borçsuz olduğu yargısına vararak birini temize çıkarmak, tebriye etmek, ibra etmek*” (GTS).
- pâylâ- “1. Beklemek. 2. Himaye etmek, korumak.” (TÖÖTL, 291); TT payla- “*birine kusurundan ötürü sert sözler söylemek, azarlamak*” (GTS).
- sığın- “*tapmak*” (TÖÖTL, 366); TT sığın- “1. Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek. 2. Korunmak amacıyla bir yere veya birine başvurmak, başkalarının yardım ve korunmasına ihtiyaç duymak. 3. Genellikle siyasi sebeplerle kendi ülkesinden kaçıp başka ülkeye gitmek, iltica etmek. 4. mec. Güvenmek, yardım istemek veya ummak” (GTS).
- soy- “*boğazlamak, kesmek*” (TÖÖTL, 311); TT soy- “1. Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb. ni çıkarmak. 2. Birinin giysilerini çıkarmak. 3. Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek” (GTS).
- sor- “*emmek*” (TÖÖTL, 312); TT sor- “(I) 1. Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, soru etmek. 2. Bir işin sorumluluğu kendisinde olmak, bir işten sorumlu bulunmak. (II) hlk. Dudakları uzatıp soluğu kuvvetle çekerek emmek” (GTS).
- sözlâ- “*söylemek, konuşmak*” (TÖÖTL, 311); TT sözlâ- “*evlendirmek üzere söz kesmek*” (GTS).
- tiklâ- “1. Yeniden kurmak; restore etmek. 2. Bakmak” (TÖÖTL, 325); TT tıkla- “1. Bir yere vurarak “tık” sesi çıkarmak. 2. Bilgisayarda, ağ sayfalarında bağlantılara ulaşmak amacıyla fare ile düğmeye veya bağlantı adresine dokunmak, kliklemek” (GTS).
- tıqıl- “*takılıp kalmak, tıkanmak*” (TÖÖTL, 327); TT tıqıl- “1. Tıkma işi yapılmak. 2. Dar, sıkıntılı bir yerde bulunmak, sıkışmak. 3. Hapsedilmek” (GTS).
- tünâ- “*gecelemek, yatmak*” (TÖÖTL, 331); TT tüne- “*kuşlar, kanatlı evcil hayvanlar, uyumak için bir dala veya sırığa konmak*” (GTS).
- tâzâlâ- “*temizlemek*” (TÖÖTL, 328); TT tazele- “1. Yenisiyle veya tazesiyle değiştirmek. 2. Bazı yiyecekleri, bayatlamışken kaynatıp taze duruma getirmek. 3. Bir işi bir daha yapmak, tekrarlamak. 4. Bir şeyi yeniden yapmak. 5. mec. Unutulmuş bir duygu veya bir düşüncüyü yeniden canlandırmak” (GTS).

- tâl- “yorulmak” (TÖÖTL, 328); TT dal- “1. Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek. 2. Bir yerin içine girmek. 3. mec. Kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek. 4. Uyumak. 5. mec. Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kapturmak. 6. sp. Güreşte rakibinin belden aşağı bir yerini aniden tutmak” (GTS).
- tâp- “bulmak” (TÖÖTL, 329); TT tap- “1. İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek. 2. mec. Tutku ile sevmek, bağlanmak. 3. mec. Birine çok değer vermek” (GTS).
- tur- “1. Kalkmak, ayağa kalkmak. 2. Bulunmak” (TÖÖTL, 331); TT dur- “1. Hareketsiz durumda olmak. 2. İşlemez olmak, çalışmamak. 3. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğlenmek, tevakkuf etmek. 4. Dinmek, kesilmek” (GTS).
- tuyul- “gibi gelmek, sanmak, görünmek” (TÖÖTL, 332); TT duyul- “duyma işine konu olmak” (GTS).
- uzât- “1. Vermek, iletmek. 2. Kocaya vermek, kız uzatmak” (TÖÖTL, 335); TT uzat- “1. Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak. 2. Baş, kolları veya bacakları bir yere yöneltmek. 3. Bir şeyi vermek için birine yöneltmek. 4. Germek. 5. Konuşmayı, tartışmayı sürdürmek. 6. Vermek, göndermek” (GTS).
- uyuştir- “organize etmek” (TÖÖTL, 339); TT uyuştur- “uyuşmasını sağlamak, hissedemez duruma getirmek.” (GTS).
- üz- “1. Koparmak. 2. Kesmek, durdurmak” (TÖÖTL, 335); TT üz- “1. Üzüntü vermek. 2. Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak” (GTS).
- çaq- “1. kırmak, yarmak 2. gammazlamak, kovalamak.” (TÖÖTL, 351); TT çak- “1. Vurarak sokup yerleştirmek. 2. Çivi ile tutturmak. 3. Kazık çakıp hayvan bağlamak. 4. Bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak. 5. Parıldamak, ışık vermek. 6. mec. Saplamak. 7. Sezinlemek, anlamak, farkına varmak. 8. İçki içmek. 9. (-den) Anlamak, bilmek. 10. Vurmak. 11. Sınavda başarısız olmak. 12. Kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak” (GTS).
- çek- “1. içmek (sigara). 2. hoş gitmez durumlara uğramak” (TÖÖTL, 351) ; TT çek- “bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek” (GTS).
- çığış- “1. Birlikte çıkmak. 2. Geçinmek, barınmak; uyuşmak” (TÖÖTL, 352); TT çıkış- “1. Bir kimseye hoş gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak. 2. Yeter olmak, yetmek” (GTS).
- çöm- “dalmak, gömülme” (TÖÖTL, 354); TT çöm- “çömelme” (GTS).
- şâşir- “acele ettirmek” (TÖÖTL, 359); TT şaşır- “1. Ne yapmak gerektiğini bilememek, nasıl davranacağını kestirememek, içinden çıkamamak. 2. Doğru, gerçek ve gerekli olanı ayırt edemeyecek duruma gelmek. 3. Herhangi bir durum karşısında şaşkınlık duymak, hayret etmek” (GTS).
- şâş- “acele etmek” (TÖÖTL, 359); TT şaş- “1. Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek. 2. Yolundan sapmamak, gidişini değiştirmemek veya yanılmamak. 3. Şaşırmak” (GTS).
- eş- “eğirmek” (TÖÖTL, 365); TT eş- “1. Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak. 2. mec. Araştırmak, incelemek” (GTS).

- yut- “1.yutmak 2. yenmek, kazanmak” (TÖÖTL, 368); TT yut- “(I) 1. Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek. 2. Tam ve doğru söylememek. 3. mec. İnanmak, aldanmak, kanmak. 4. mec. Söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söylememek. 5. mec. İyice, eksiksiz olarak öğrenmek. 6. mec. Işık, ses gücünü parlaklığını azaltmak. (II) 1. Haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak. 2. Oyunda bir şey kazanmak” (GTS).
- yărăş- “(I) Uzlaşmak, barışmak; ateşkes etmek. (II) Uymak, yakışmak, iyi gelmek” (TÖÖTL, 370); TT yaraş- “1. Yakışmak, uymak. 2. Yatkın olmak” (GTS).
- yăşăr- “gençleşmek” (TÖÖTL, 371); TT yaşar- “ıslanmak, nemlenmek” (GTS).
- yäsä- “yapmak, imal etmek” (TÖÖTL, 371); TT yasa- “hık. 1. Düzen vermek. 2. Yasa koymak” (GTS).
- özläş- “alışmak, tutmak” (TÖÖTL, 373); TT özleş- “1. Öz durumuna veya özlü bir duruma gelmek. 2. Arılaşmak. 3. hık. Tahıl olgunlaşmak” (GTS).
- oylä- “düşünmek” (TÖÖTL, 373); TT oyla- “oya koymak veya oya sunmak” (GTS).
- öt- “geçmek” (TÖÖTL, 376); TT öt- “1. Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak. 2. Herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak. 3. Üflemeli çalgıların sesi çıkmak. 4. Anlamsız, boş konuşmak” (GTS).
- qán- “1. doymak, tatmin olmak. 2. memnun olmak (TÖÖTL, 299); TT kan- “söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak” (GTS).
- qát- “katılaşmak, sertleşmek” (TÖÖTL, 299); TT kat- “bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak” (GTS).
- qayır- “bükmek, eğmek” (TÖÖTL, 379); TT kayır- “1. Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek. 2. Birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak. 3. Birine haksız yere kolaylıklar sağlamak, iltimas etmek” (GTS).
- qollä- “1. Desteklemek. 2. Kullanmak” (TÖÖTL, 394); TT kolla- “1. Olmasını, ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek. 2. Göz önünde tutmak, gözlemek. 3. Korumak, gözetmek” (GTS).
- qoş- “birleştirmek; toplamak; katmak” (TÖÖTL, 395); TT koş- “1. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 2. Bir yere ivedilikle gitmek. 3. Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak. 4. Koşuya çıkmak. 5. mec. Kovalamak, üstüne düşmek, izlemek” (GTS).

B. Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerli Fiiller

- ağri- “hastalanmak” (YUTS, 4); TT ağrı- “vücutun bir yeri ağırlı durumda olmak” (GTS).
- ağart- “Badana yapmak. 2. Kültür ve bilgi sahibi yapmak” (YUTS, 6); TT ağart- “1. Ak duruma getirmek, beyazlatmak. 2. Kuyumculukta gümüşi temizlemek” (GTS).
- añlat- “duyurmak, yayımlamak, ilan etmek” (YUTS, 14); TT anlat- “1. Bilgi vermek, izah etmek. 2. Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak. 3. Nakletmek” (GTS).
- añli- “duymak, işitmek, dinlemek” (YUTS, 14); TT anla- “1. Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak. 2. Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek. 3. Sorup öğrenmek. 4. Doğru ve yerinde bulmak. 5. Birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek. 6. Bir şey hakkında bilgisi bulunmak. 7. Yarar sağlamak” (GTS).

- atan-/atal- “adı geçmek” (YUTS, 20); TT atan- “bir göreve getirilmek, tayin edilmek” (GTS).
- cakala- “ilan edilmek” (YUTS, 56); TT cakalan- “caka satmak” (GTS).
- çağli- “tahmin etmek, ölçmek, ayarlamak” (YUTS, 67); TT çağla- “1. Su, köpürerek ve ses çıkararak coşkun bir biçimde akmak. 2. mec. Coşmak” (GTS).
- çak - “(I) Kırmak, bozmak. (IV) Sokmak, ısırarak” (YUTS, 68); TT çak- “1. Vurarak sokup yerleştirmek. 2. Çivi ile tutturmak. 3. Kazık çakıp hayvan bağlamak. 4. Bir şeyi başka bir şeye sürmek, vurmak veya çarpmak. 5. Parıldamak, ışık vermek. 6. Saplamak. 7. Sezinlemek, anlamak, farkına varmak. 8. İçki içmek. 9. Anlamak, bilmek. 10. Vurmak. 11. Sınavda başarısız olmak. 12. Kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak” (GTS).
- çek il- “kırılmak, parçalanmak” (YUTS, 76); TT çekil- “1. Çekme işi yapılmak. 2. Kendini geriye veya bir yana çekmek. 3. Bir işten, bir görevden kendi isteğiyle ayrılmak, istifa etmek. 4. Azalmak. 5. Yok olmak. 6. Bir yerden uzaklaşmak, bir yere uğramamak. 7. Geri gitmek, ricat etmek. 8. Katılmamak, vazgeçmek. 9. Katlanmak, üstlenmek, tahammül etmek. 10. Tartılmak. 11. Parça hâlindeki et kıyma biçimine getirilmek. 12. Uzaklaşmak, araya mesafe koymak” (GTS).
- çeliş- “1. Savaşmak, mücadele etmek. 2. Güreşmek” (YUTS, 76); TT çeliş- “düşünce ve davranış birbirini tutmamak, birbirlerine ters düşmek, tutarsız olmak, mütenakız olmak” (GTS).
- çöm- “suya girmek, denize girmek, yıkanmak” (YUTS, 86); TT çöm- “çömelmek” (GTS).
- eş- “döndürmek, çevirmek, burmak” (YUTS, 117); TT eş- “1. Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak. 2. mec. Araştırmak, incelemek” (GTS).
- ét- “iliştirmek, düğmelemek” (YUTS, 118); TT et- “1. Bir işi yapmak. 2. “İyi, kötü” zarflarıyla birlikte davranmak. 3. Bulmak, erişmek. 4. Birini bir şeyden yoksun bırakmak. 5. Eşit değer kazanmak. 6. Herhangi bir değerde olmak. 7. Kötülükte bulunmak” (GTS).
- hakli- “badana yapmak” (YUTS, 147); TT hakla- “1. Bozmak, perişan etmek, yenmek. 2. Kırmak, bozmak. 3. alay Yiyip bitirmek” (GTS).
- xarli- “hor görmek” (YUTS, 162); TT harla- “1. Ateş için kuvvetlenmek, harlı bir biçimde yanmak. 2. mec. Birden öfkelenerek bağırarak, birine çıkışmak” (GTS).
- xeşli- “harcamak” (YUTS, 163); TT haşla- “1. Bir şeyi kaynar suya daldırmak. 2. Bir şeyin üstüne kaynar su dökmek. 3. Suda kaynatarak pişirmek. 4. Kaynar sıvı bir şeyi yakmak. 5. Don, kırağı için bitkilere zarar vermek. 6. Dalamak. 7. Sızı vermek, acı vermek. 8. mec. Sertçe paylamak, azarlamak” (GTS).
- ileş- “karışmak” (YUTS, 174); TT iliş- “1. Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak. 2. Elini sürmek, dokunmak. 3. Bir şeyin kenarına kısa bir süre için oturmak. 4. Karışmak, rahat vermemek, müdahale etmek. 5. mec. Değirmek, sözünü etmek. 6. hlk. Şaka etmek” (GTS).
- ileştür- “karıştırmak” (YUTS, 174); TT iliştir- “1. İlişmesini sağlamak. 2. Bağlamak, tutturmak, eğreti takmak, hafifçe tutturmak” (GTS).
- izli- “aramak” (YUTS, 181); TT izle- “1. Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek. 2. Zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. 3. Bir olayın gelişimini gözden geçirmek. 4. Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek. 5. Belirli bir yönde gitmek. 6. Gözlemek, incelemek. 7. Belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek. 8. Bir şeye uymak, bağlı olmak. 9. Herhangi bir olayla ilgilenmek” (GTS).

- keç- “(I) Nehri yürüyerek geçmek. (II) Bağışlamak” (YUTS, 193); TT geç- “1. Bir yerden başka bir yere gitmek. 2. Bir yandan girip diğer yandan çıkmak. 3. Yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek. 4. Bir duruma uğramak, konu olmak. 5. Bırakmak, vazgeçmek. 6. Yaşamak” (GTS).
- kéçir- “affetmek” (YUTS, 197); TT geçir- “1. Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak. 2. Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek. 3. Bir şeyi bir yerden başka yere taşımak, nakletmek. 4. Tespit etmek, yazmak, kaydetmek” (GTS).
- kéliş- “1. Gelmek; beraber gelmek. 2. Anlaşmak. 3. Yakınlaşmak” (YUTS, 197); TT geliş- “1. Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak. 2. İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek. 3. hlk. Şişmanlamak” (GTS).
- kéliştür- “1. Uzlaştırmak. 2. Yakıştırmak” (YUTS, 197); TT geliştirmek “gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak” (GTS).
- köçür- “1. Geçirmek. 2. Göç ettirmek, taşıdırmak. 3. Kopya etmek” (YUTS, 203); TT göçür- “1. Göçmesine sebep olmak. 2. Çökertmek. 3. Yiyip bitirmek. 4. Bitkileri yerinden çıkarıp başka yere dikmek, göçermek” (GTS).
- küt- “beklemek” (YUTS, 213); TT güt- “1. Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek. 2. mec. Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. 3. mec. Bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek” (GTS).
- ķaldur- “bırakmak” (YUTS, 217); TT kaldır- “1. Bulunduğu yerden almak. 2. Yukarı doğru hareket ettirmek. 3. Yükseltmek. 4. Ürün toplamak, taşımak. 5. Çekmek, taşımak. 6. Bir kuruluşun çalışmasına son vermek, feshetmek, lağvetmek. 7. Hastayı hastaneye götürmek” (GTS).
- ķat- “(I) Donmak, buz kesilmek, sertleşmek. (II) Koşmak. (III) Katmak, eklemek, ilave etmek” (YUTS, 226); TT kat- “1. bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak. 2. Bir araya getirmek. 3. Birlikte göndermek” (GTS).
- ķaydur- “döndürmek” (YUTS, 227); TT kaydır- “kaymasını sağlamak, kaymasına yol açmak (GTS).
- ķayır- “1. Geri vermek, iade etmek, geri göndermek. 2. Döndürmek, çevirmek” (YUTS, 228); TT kayır- “1. Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek. 2. Birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak. 3. Birine haksız yere kolaylıklar sağlamak, iltimas etmek” (GTS).
- ķiril- “1. Traş edilmek, kazılmak. 2. İmha edilmek” (YUTS, 236); TT kırıl- “1. Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak. 2. Bükülerek kat yeri oluşturmak. 3. Savaş, bulaşıcı hastalık sebebiyle çok sayıda insan ölmek. 4. Birine karşı kargın duruma gelmek, gücenmek, incinmek. 5. Kırgınlık duymak” (GTS).
- ķollan- “kullanmak, istimal etmek” (YUTS, 242); TT kollan- “kollama işine konu olmak veya kollama işi yapılmak” (GTS).
- ķopart- “kaldırmak, yükselttirmek, çıkartmak” (YUTS, 243); TT kopart- “koparma işini yapmak” (GTS).

- ķop- “kalkmak” (YUTS, 243); TT kop- “1. Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak. 2. Yerinden ayrılmak. 3. Gövdeden ayrılmak. 4. mec. Birdenbire gürültülü veya tehlikeli olaylar birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak. 5. mec. Bütün ilişkileri kesilip büsbütün ayrılmak veya uzaklaşmak. 6. mec. Kurtulmak. 7. mec. Çok ağrımak. 8. hlk. Koşmak, hızla gitmek” (GTS).
- ķoru- “(I) Kavurmak. (II) 1. Çevresine duvar çekmek. 2. Korumak, muhafaza etmek” (YUTS, 244); TT koru- “1. Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek, vikaye etmek, sıyanet etmek. 2. Güçlü bir kimse veya kuruluş, güçsüz birini veya bir şeyi desteklemek, himaye etmek. 3. Tehlikeye karşı denetimi altında bulundurmak, savunmak, müdafaa etmek” (GTS).
- ķorut- “kavurtmak” (YUTS, 244); TT korut- “koruma işini yaptırmak” (GTS).
- ķoş- “(I) Bağlamak, birleştirmek, eklemek, toplamak, katmak. (II) Çift, iki. (III) Bestelemek” (YUTS, 245); TT koş- “(I) 1. Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek. 2. Bir yere ivedilikle gitmek. 3. Bir işle çok ilgilenmek, koşuşturmak. 4. Koşuya çıkmak. 5. mec. Kovalamak, üstüne düşmek, izlemek. (II) 1. Birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek. 2. Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak. 3. Şart ileri sürmek. 4. Birini, bir işte görevlendirmek” (GTS).
- morlaş- “birbirini tormalamak” (YUTS, 275); TT morlaş- “mor duruma gelmek” (GTS).
- oylan- “düşünmek” (YUTS, 301); TT oyla- “oylama işi yapılmak” (GTS).
- oylaş- “düşünmek” (YUTS, 301); TT oylaş- “müzakere etmek” (GTS).
- oyli- “düşünmek” (YUTS, 301); TT oyla- “ortaya koymak veya oya sunmak” (GTS).
- öt- “geçmek” (YUTS, 308); TT öt- “1. Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak. 2. Herhangi bir nesne sürekli ses çıkarmak. 3. Üfleli çalgıların sesi çıkmak. 4. Anlamsız, boş konuşmak. 5. Sarhoş kusmak” (GTS).
- özleş- “benimsemek, alışmak” (YUTS, 311); TT özleş- “1. Öz durumuna veya özlü bir duruma gelmek. 2. Arılaşmak. 3. hlk. Tahıl olgunlaşmak” (GTS).
- putlaş- “ayağı sürçmek, ayağı takılmak” (YUTS, 328); TT putlaş- “gereğinden çok değer kazanmak” (GTS).
- rastlan- “1. Doğrulamak. 2. Tamir edilmek. 3. Yoluna konulmak; düzenlenmek” (YUTS, 330); TT rastlan- “karşılaşmak, rast gelmek, tesadüf edilmek” (GTS).
- rastli- “1. Tasdik etmek, onaylamak, doğrulamak. 2. Tamir etmek, hazırlamak. 3. Yoluna konulmak” (YUTS, 331); TT rastla- “1. Bir kimse ile karşı karşıya gelmek, karşılaşmak, rast gelmek, tesadüf etmek. 2. Herhangi bir şeyle karşı karşıya gelmek. 3. Atılan şey hedefi bulmak, rast gelmek” (GTS).
- saplan- “sap takılmak” (YUTS, 341); TT saplan- “1. Hızla batmak. 2. Batma sonucu hareket edemez olmak, batıp kalmak” (GTS).
- sapli- “sap takmak” (YUTS, 341); TT sapla- “hızla batırmak” (GTS).
- sirit- “vurdurmak, kamçulatmak” (YUTS, 355); TT sirit- “1. Dişlerini göstererek aptallık, şaşkınlık, kurnazlık veya alay belirtir biçimde gülmek, sırtarmak. 2. Yorgan, şilte vb.ni iri ve aralıklı diktirmek. 3. mec. Bütün çirkinliği ve kusuru ortaya çıkmak” (GTS).
- siz-/sız- “çizmek” (YUTS, 357); TT sız- “1. İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak, çıkmak. 2. Gizli tutulan haber, sır vb. şeyler duyulmak,

- yayılmak. 3. Herhangi bir topluluğu, bir örgütü yolundan saptırmak için gizlice arasına girmek. 4. Gizlice, haber vermeden gitmek, sıvışmak” (GTS).
- sox-/soĭ - “vurmak, dövmek” (YUTS, 358); TT sok- “1. İçine veya arasına girmesini sağlamak. 2. Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak. 3. Bıçak, çakı, iğne vb. batırmak, saplamak. 4. Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırarak, zehirlemek. 5. Yasak bir malı gizlice getirmek veya götürmek” (GTS).
- soli-/solu- “hapsetmek, tutuklamak” (YUTS, 359); TT solu- “1. Nefes alıp vermek. 2. Sık ve kesik soluk alıp vermek. 3. mec. Zorlanmak, gücünün hepsini harcamak” (GTS).
- solli- “sürüklemek, çekmek” (YUTS, 359); TT solla- “bir taşıt, önünden gitmekte olan taşıtın solundan geçmek” (GTS).
- sök- “(I) Sökmek. (II) Azarlamak, sövmek” (YUTS, 362); TT sök- “1. Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak. 2. Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak. 3. Rüzgâr, sel, akarsu, bir şeyi yerinden çıkarmak, götürmek. 4. Geçip gitmeye engel olan zorlukları atlatmak. 5. Karışık bir yazıyı okumak. 6. Örülmüş, dikilmiş şeyin, örgüsünü veya dikişini ayırmak” (GTS).
- sözlen-¹ “söylenmek” (YUTS, 363); TT sözlen- “evlenmek için anlaşarak kesin karar vermek” (GTS).
- sözleş- “sohbet etmek, sözleşmek” (GTHMU, 270; YUTS, 363); TT sözleş- “1. Herhangi bir iş konusunda birbirine karşılıklı söz vermek. 2. Belli bir yerde, belli bir saatte buluşmayı kararlaştırmak” (GTS).
- sözli- “söylemek” (YUTS, 363); TT sözle- “evlendirmek üzere söz kesmek” (GTS).
- sundur- “kırmak, parçalamak” (YUTS, 365); TT sundur- “1. Sunma işini yaptırmak. 2. hlk. Vermek” (GTS).
- sun-² “(I) Kırılmak, parçalanmak. (II) Uzatmak” (YUTS, 366); TT sun- “1. Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek. 2. Tanıtmak, bilgi vermek amacıyla çeşitli yöntemler kullanarak bir konuyu dinleyenlere aktarmak. 3. Radyoda, televizyonda, bir eğlence yerinde programı takdim etmek” (GTS).
- sürt- “silmek, kurulamak” (YUTS, 369); TT sürt- “1. Bir şeyi bastırarak diğer bir şeyin üzerinden geçirmek. 2. Dokundurmak. 3. Başboş dolaşmak, yararsız dolaşmak” (GTS).
- sürtül- “silinmek, kurulanmak” (YUTS, 369); TT sürtül- “sürtme işi yapılmak” (GTS).
- sürüşdür- “soruşturmak, takip etmek, aramak” (YUTS, 370); TT sürüşdür- “1. Sürekli olarak yavaş yavaş ve ovarak sürmek. 2. Özensizce, çabucak sürmek” (GTS).

¹ Yeni Uygur Türkçesinde sözlen- “söylen-” fiili, Türkiye Türkçesindeki söylen- “1. Söyleme işi yapılmak. 2. Kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek. 3. mec. Çıkışmak, azarlamak, eleştirmek. 4. mec. Sızlanmak, yakınmak.” fiilidir. Ancak Türkiye Türkçesinde /z/ sesi yerine /y/ sesinin tercih edilmesi, Türkiye Türkçesindeki sözlen- “evlenmek için anlaşarak kesin karar vermek” fiili ile yalancı eş değer oluşturmuştur.

² Yeni Uygur Türkçesinde sun- “(I) Kırıl-, parçalan-. (II) Uzat-” fiili, Eski Türkçedeki sın- “kur-, kırıl-” fiilidir. İç sesteki değişme ile fiil, Yeni Uygur Türkçesinde sun- şekline bürünmüş, bu durum da Türkiye Türkçesindeki sun- “1. Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak, göndermek, takdim etmek. 2. Tanıtmak, bilgi vermek amacıyla çeşitli yöntemler kullanarak bir konuyu dinleyenlere aktarmak. 3. Radyoda, televizyonda, bir eğlence yerinde programı takdim etmek.” fiili ile yalancı eş değer oluşturmuştur.

Turkish Studies

- şaxlan- “dallanmak, budaklanmak, salkımlamak” (YUTS, 372); TT şaxlan- “1. At, ön ayaklarını yerden keserek arka ayakları üstünde durmak, şaha kalkmak. 2. mec. Taşkınlık göstermek, coşmak, kükremek. 3. mec. Parlamak, ışıldamak” (GTS).
- tal- “yorulmak” (YUTS, 387); TT dal- “1. Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek. 2. Bir yerin içine girmek. 3. mec. Kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek. 4. Uyumak. 5. mec. Başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak” (GTS).
- talan- “seçilmek, ayıklanmak” (YUTS, 387); TT dallan- “1. Dal vermek. 2. mec. Yayılmak, genişlemek. 3. mec. Bir iş, bir sorun karışık, güç bir duruma girmek” (GTS).
- taldur- “yormak” (YUTS, 386); TT daldır- “1. Dalma işini yaptırmak, dalmasına sebep olmak. 2. mec. Dalmak” (GTS).
- tap- “bulmak” (YUTS, 389); TT tap- “1. İlah olarak tanınan varlığa karşı inancını ve bağlılığını belirli kurallar çerçevesinde göstermek. 2. mec. Tutku ile sevmek, bağlanmak. 3. mec. Birine çok değer vermek” (GTS).
- tazili- “temizlemek” (YUTS, 395); TT tazele- “1. Yenisiyle veya tazesıyla değiştirmek. 2. Bazı yiyecekleri, bayatlamışken kaynatıp taze duruma getirmek. 3. Bir işi bir daha yapmak, tekrarlamak. 4. Bir şeyi yeniden yapmak. 5. mec. Unutulmuş bir duygu veya bir düşünceyi yeniden canlandırmak” (GTS).
- tevtret- “sallamak, titremek” (YUTS, 406); TT devret- “1. Dönmek, dolaşmak. 2. huk. Bir malın mülkiyetini, bir mal üzerindeki hakkı başkasına geçirmek. 3. Aktarmak. 4. Baştan sona değin okumak, bitirmek” (GTS).
- tépil- “bulunmak” (YUTS, 409); TT tepil- “1. Tepme işi yapılmak. 2. Geri çevrilmek” (GTS).
- tin- “(I) Avunmak, teskin olmak, rahat etmek. (II) Dolmak, dolup düz olmak” (YUTS, 413); TT tın- “1. Ses çıkarmak. 2. Önemsemek, önem vermek, dikkate almak, takmak” (GTS).
- tüy-³ “dövmek, ezmek” (YUTS, 432); TT tüy- “kaçmak” (GTS).
- uyu- “mayalanmak, ekşimek” (YUTS, 442); TT uyu- “1. Uyku durumunda olmak. 2. İlaç etkisiyle ağrı duymayacak kadar derin uykuya dalmak. 3. mec. İşlem görmemek, durgun kalmak, el sürülmemek. 4. mec. Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek” (GTS).
- üz- “(I) 1. Koparmak, kesmek. 2. Geliş gidişi kesmek; ilişkiyi kesmek. (II) Yüzmek” (YUTS, 448); TT üz- “1. Üzüntü vermek. 2. Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak” (GTS).
- yan- “(I) Kanmak. (II) Dönmek, geri dönmek” (YUTS, 458); TT yan- “1. Birleşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak. 2. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak. 3. Isı, ışık veren bir konuma geçmek. 4. Bütünü veya bir bölümü ateş veya sıcaklığın etkisi ile bozulmak, kömür durumuna geçmek. 5. Isı etkisiyle vücudun bir yanı yara olmak, kızarmak veya rengi koyulaşmak. 6. Vücut veya nesnelere ısı artmak” (GTS).

³ Yeni Uygur Türkçesinde tespit edilen tüy- “döv-, ez-” fiili, Türkiye Türkçesindeki döv- “1. Tokat, yumruk, tekme vurarak canını acıtmak. 2. Çamaşır, halı vb.ni tokaç, sopa gibi şeylerle vurarak temizlemek. 3. Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezme. 4. Ezme. 5. Çırpma. 6. Ateşte ısıtılarak yumuşatılmış bir madeni, vurarak istenilen biçime getirmek. 7. Topa tutmak. 8. Çarpma, sertçe dokunmak. 9. Davul vb. çalmaq, vurma.” fiilidir. Ancak ilk ve iç sesteki değişim nedeniyle Türkiye Türkçesindeki tüy- “kaç-” fiili ile yalancı eş değer oluşturmaktadır.

yap- “kapatmak” (YUTS, 459); TT yap- “1. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. 2. Olmasına yol açmak: Durgun sular sıtma yapar. 3. Yol almak. 4. Onarmak, tamir etmek. 5. Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek. 6. Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek. 7. Bir düşünceyi, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek” (GTS).

IV. Sonuç

Türk dili yüzyıllar boyunca dünyanın değişik coğrafyalarında ve kültür merkezlerinde konuşulmuş en eski dillerden biridir. Tarihî süreç içinde bu dil çeşitli sosyal ve siyasal nedenlerin etkisiyle yirmiden fazla Türk lehçesine ayrılmış; toplumların yaşam tarzlarının aynı olmaması, farklı kültürlerin etkisi, siyasi ve idari baskılar sonucunda, lehçelerin söz varlıkları farklılaşmış ve Türk lehçeleri arasında anlaşılabilirlik oranı da azalmıştır. Değişik kavramlarla karşılanan bazı Türkçe ve alıntı sözcüklerin yanı sıra yazı diline alınmayan kelimelerin konuşma dilinde kalmasıyla kelimeler, zamanla ilk anlamlarından farklı bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak Türk toplulukları birbirlerini doğru bir şekilde anlayamamaya başlamış; lehçeler arası bu ayrılıklar, edebiyat, sanat, bilim alanlarında iletişim kopukluğu gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren Rusya’nın Türk dünyası üzerindeki etkisinin azalmaya başlamasıyla birlikte Türk dünyası yakınlaşmış, topluluklar arası kültür alışverişi geçmişe oranla artmıştır. Türk toplulukları arasındaki bu yakınlaşma lehçeler arası aktarma faaliyetlerine de hız kazandırmıştır. Ülkemizde de özellikle 90’lı yılların ortalarından itibaren aktarma faaliyetlerinde artış görülmüştür. Söz konusu aktarma faaliyetleri bir yandan da çeşitli aktarma problemlerine neden olmuştur. Bu problemlerin başında, her iki lehçede görünüşte aynı, anlamca farklı olan *yalancı eş değerli kelimelerin* aktarılması gelmektedir. Söz konusu kelimeler, aktarıcılar için bir tuzak olagelmıştır. Bu nedenle yalancı eş değerlerle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar önemlidir.

Yalancı eş değerli kelimeler akraba diller ve aynı dilin lehçeleri arasında eş seslilik, çok anlamlılık, anlam değişimleri gibi dilbilimsel etkilerle ve alıntı kelimelerle ortaya çıkmaktadır. Yeni anlamlar, aynı kelimenin anlamlarının zaman içinde asıl anlamlarından ayrılmalarıyla meydana gelmiştir. Her dilde birçok sözcük tek bir görev üstlenmemekte, birden fazla anlamı yansıtmaktadır. Anlam aktarmalarının yanı sıra toplumun dünya görüşündeki değişimler, kavramların da başkalaşmasına, kavramla onu yansıtan gösterge arasındaki ilişkinin silinmesine ve yeni bir bağıntı kurulmasına neden olmaktadır. Anlam değişimleri uzun yüzyıllara yayılmaktadır. Ancak ortak yazı dilinde gerçekleşen değişimler, bir dilin lehçe ve ağızlarına kolay kolay yansımamakta, lehçe ve ağızlarda kelimenin eski anlamı yüzyıllar gibi uzun bir süre devam edebilmektedir. Söz konusu lehçeler ile Türkiye Türkçesi yazı dili karşılaştırıldığında da kelimelerin anlamlarının büyük oranda örtüşmediği, Anadolu ağızlarında ise anlamların büyük ölçüde örtüştüğü dikkat çekmektedir.

Yabancı dil, akraba dil ya da lehçelerden yapılan aktarmalarda kelimelerin ilk anlamı düşünülmemekte ve aktarıcının o anda kelimelerin diğer anlamlarını bilmemesi ya da göz ardı etmesi nedeniyle hedef dile de bu anlamıyla aktarılmaktadır. Böyle bir hatanın yapılmaması için aktarma yapanların bütün olasılıkları göz önünde bulundurmaları, kaynak lehçe ile hedef lehçenin kelime kadrosunun inceliklerini bilmeleri, kaynak lehçedeki kelimeler ile hedef lehçede aynı sesleri taşıyan kelimelere özellikle dikkat etmeleri, kelimenin hedef lehçedeki yalnız temel anlamını değil, yan ve mecaz anlamlarını da göz önünde bulundurmaları, sıradan anlatımlar ile mecaz anlatımlar arasındaki farkı ayırt etmeleri, yazıma renk katan mecaz anlamları tespit edip bunu hedef dile uygun karşılıkları ile aktarabilmeleri, kaynak ve hedef dilin kültürüne ve gramer kurallarına hâkim olmaları gerekmektedir.

Turkish Studies

Bu çalışmada Güneydoğu lehçe grubuna giren Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerinin söz varlığında yer alan yalancı eş değerli fiiller üzerinde durulmuş; Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 54, Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 75 yalancı eş değerli fiil tespit edilmiş ve bu fiillerin anlam farklarına dikkat çekilmiştir. Farklılıkların çok anlamlılık, anlam genişlemesi, eş seslilik gibi anlambilimsel olayların ve lehçeler arası ses değişikliklerinin etkisiyle meydana geldiği anlaşılmıştır. Sözü edilen lehçelerde fiillerin anlamlarının aşağı yukarı aynı olduğu; ancak Türkiye Türkçesi yazı dilinde bu fiillerin bazılarının anlam değişikliğine uğradıkları, bazılarınınnsa zaten farklı köklerden gelen ve dolayısıyla farklı anlamlar taşıyan fiiller oldukları görülmektedir. Lehçeler arası hatasız aktarmalar Türk toplulukları arasındaki ilişkilerin gelişmesi, kültür birliğinin sağlanması ve Türk topluluklarının birbirlerini yanlışsız, doğru bir şekilde anlaması açısından çok önemlidir. Türk toplulukları arasındaki engelleri ortadan kaldırmanın en iyi yolu karşılıklı olarak bilim, sanat, edebiyat eserlerinin bilinmesi ve bunlar arasındaki aktarma faaliyetlerine hız verilmesidir. Bu çalışmayla söz konusu lehçelerden yapılan aktarmalarda alanda çalışanlara faydalı olmak amaçlanmıştır.

KISALTMALAR

Alm.	: Almanca
Fr.	: Fransızca
GTHMU	: Greetings from the Teklimakan: A Handbook of Modern Uyghur
GTS	: Güncel Türkçe Sözlük
hlk.	: Halk ağzı
İng.	: İngilizce
İsp.	: İspanyolca
İt.	: İtalyanca
KTLS	: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
mec.	: Mecaz
Rus.	: Rusça
sp.	: Spor
TÖÖTL	: Türkçe-Özbekçe Özbekçe-Türkçe Lugat
TT	: Türkiye Türkçesi
vb.	: ve benzer(ler)i
vd.	: ve diğerleri
YUTS	: Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü
S	: Sayı
C	: Cilt
Çev.	: Çeviren
SGT	: Son Güncelleme Tarihi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

ÇEVRIYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

ä	: geniş e, a~e arası ses
á	: yuvarlak a, a~o arası ses
é	: kapalı e
x	: ħ, hırıltılı h
ğ	: tonlu arka damak ünsüzü
ķ	: arka damak k'si
ñ	: nazal n, geniz n'si

KAYNAKÇA

- AKBABA Dilek Ergönenç (2007). “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, **Bilig**, S:42, 151-176.
- AKSAN Doğan (2007). **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ALKAYIŞ M. Fatih (2009). “Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği)”, **Turkish Studies**, 4/3, 60-70.
- ARNAZAROV Seyit Nazar (2004). “Türkmen ve Türkiye Türkçesinin Ortak Fiillerinin Anlam Bakımından Genel Bir Mukayesesi”, **V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 2004**, I. C., Ankara: TDK Yayınları, 193-220.
- BAŞKAN Özcan (1978). “Dilde Çeviri İşlemi”, **Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı**, Ankara, S:322, 26-36.
- BOZTAŞ İsmail (1992). “Çeviri, Çeviride Eşdeğerlilik ve Dilbilim”, **Dilbilim 20. Yıl Yazıları**, Karaca Dil Kursu Yayınları, Ankara, 35-40.
- BURAN Ahmet ve ALKAYA Ercan (2009), **Çağdaş Türk Lehçeleri**, 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- CLAUSON Sir Gerard (1972). **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, London.
- ENGESÆTH Tarjei vd. (2009). **Greetings from the Teklimakan: A Handbook of Modern Uyghur**, University of Kansay Scholarworks.
- ERCİLASUN Ahmet B. (1997). “Lehçeler Arası Aktarma”, **Türk Dünyası Üzerine İncelemeler**, İlâveli II. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 91-100.
- ERCİLASUN Ahmet B. (1992). “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar”, **Dil Dergisi**, S:5, 179-207.
- ERSOY Feyzi (2007). “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler”, **Türkbilig**, S:14, 60-68.
- GABAIN A. Von (2007). **Eski Türkçenin Grameri**, Çev.: Mehmet Akalın, 5. Baskı, Ankara: TDK Yayınları.

- İLKER Ayşe (1999). “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler”, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996**, Ankara: TDK Yayınları, 553-559.
- KARA Mehmet (2004). **Ayrı Düşmüş Kelimeler**, Birinci baskı, Ankara: Çağlar Yayınları.
- KARA Mehmet (2009). “Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar”, **Turkish Studies**, 4/4, 1056-1082.
- KARADOĞAN Ahmet (2004). “Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eşdeğerliği ve Yalancı Eş Değer Yapılar”, **V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri I**, 20-26 Eylül 2004, Ankara: TDK Yayınları, 1591-1604.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I** (1991), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Kaynak Eserler Dizisi.
- KİRİŞÇİOĞLU Fatih (2006). “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S:20, 21-35.
- KORKMAZ Zeynep (2003). **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları.
- MAHMUDOV Nizameddin (1994). “Ortak Kelimeler Ortak Anlamlar Mı Demektir? (Akraba Dilleri Öğrenmede Kelime Hazinesi Problemi)”, **Dil Dergisi**, Ankara, S:17, 15-19.
- NECİP Emir Necipoviç (1995). **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZKAN Fatma (1999). “Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler”, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996**, Ankara: TDK Yayınları, 883-889.
- RESULOV A. (1995). “Akraba Diller ve “Yalancı Eş Değerler” Sorunu”, **Türk Dili**, S:524 (Ağustos 1995), 916-924.
- SULTANZÂDE Vügar (2010). “Yalancı Eş Değerliğin Azizliği: Bahar Vahapzade’nin Eserlerinin Türkiye Türkçesine Aktarımı Üzerine”, **Erdem Dergisi**, Bahtiyar Vahapzâde Özel Sayısı, S:57, 165-172.
- TEKİN Talat (2000). **Orhon Türkçesi Grameri**, Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Güncel Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, <http://tdk.org.tr> (SGT: 26.11.2012).
- UĞURLU Mustafa (2000). “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘Abay Yolu’ Romanı”, **Bilig**, S:15, 59-77.
- UĞURLU Mustafa (2004). “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”, **Bilig**, S:29, 31-37.
- YUSUF Berdak (1993). **Türkçe-Özbekçe ve Özbekçe-Türkçe Sözlük**, Taşkent.
- UĞURLU Mustafa (2007). “Türkçe ve Özbekçede Yalancı Eş Değerler”, **IV. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri II**, 24-29 Eylül 2000, Ankara: TDK Yayınları, 2082-2085.